

УДК 321.01+14:929 Макијавели Н.

DOI: 10.5937/pr80-50252

Научна полемика

Бранко Надовеза*

Институт за новију историју Србије, Београд

ПОЛИТИКОЛОШКА И ДРУШТВЕНА МИСАО МИЛУТИНА НЕШИЋА

Сажетак

О Милутину Нешићу се мало зна. Милутин Нешић је мало познат у научној јавности. Деловао је крајем 19. и првој половини 20. века. Писао је дела о српској историји, али и стручне радове о правној тематици. Може се сматрати једним од првих модерних српских политиколошких писаца, јер је писао о власти, државној управи, политичком моралу, корупцији и свим негативним појавама које прате и раздиру српско друштво.

Кључне речи: Милутин Нешић, Србија, Бугарска, Хрвати, Кнез Михаило, Живојин Перић, право, српски радикали, политика

Милутин Нешић у политиколошкој, правној, друштвеној и хуманистичкој науци присутан је од самог краја 19. века па до нестајања Краљевине Југославије, пред Други светски рат. Завршио је правни факултет у Београду, докторат из права стекао је у Бриселу, као и касније докторат из политичких и административних наука. Уочи Првог светског рата радио је као секретар у Министарству иностраних послова Србије, да би се после стварања Краљевине СХС ангажовао у Српској странци, која се противила стварању Југославије и залагала да се створи посебна српска држава. Странка је ушла у парламент, да би касније због фракцијских сукоба и других

---

* Имејл адреса: nadoveza.branko@gmail.com; ORCID: 0009-0009-1118-8268.

фактора, нестала са политичке сцене. Издавали су лист *Велика Србија*, за који је писао и Милутин Нешић.

Нешић је писао о развоју политиколошких наука у другој половини 19. века код Срба. Први правни часопис *Судски лист* покренут је 1869. године, као потреба објашњења деловања судства српском народу. Затим је почео излазити лист *Правда*, с потребом да се сазна „природа ван човека и у човеку”. С практичне стране *Правда* је ставила себи у дужност ‘Чувати закон као светињу и не дати да се узвије ничија воља над њим’. После годину и по дана овај лист, који је, види се већ по програму његову, хтео озбиљно и предано да послужи истакнутом циљу – морао је престати.” (Нешић 1905, 6). Затим Нешић пише и у другим часописима и листовима – *Пороти*, која је излазила до 1882. године, затим у листу *Српски правник* који је „животарио” до 1887. године, затим у листу *Право* до 1886. године, а листу *Бранич* од 1887. Године 1832. појавио се лист *Правник*, затим прави стручни лист *Глас права судства и администрације*. У Крагујевцу 1891. године био је први скуп српских правника, је који сведочио о потреби удруживања и усавршавања српских правника. Тако је створено Српско правничко друштво.

„Као циљ Српског Правничког Друштва писац је означио: да правне и државне науке у теорији и пракци међу својим члановима развија и усавршава, као и да прикупља и изучава све што се односи на народно обичајно право. А начин и путеви, којима би друштво своју циљ постизавало, били би: а) предавања за своје чланове, дискусије, диспутације и вежбање у судској речитости; б) јавна стручна предавања за већу публику; в) распис награда за стручна дела и награђивања истих; г) распростирање популарних списа правне и државно-правне садржине; д) издавање стручног органа; е) оцена или критика законских предлога, закона и т.д. у Србији и у страним земљама; ж) изучавање стране књижевности; з) прикупљање и изучавање материјала о народном обичајном праву; и) прибирање материјала и израда српске правне терминологије.”

Милутин Нешић је говорио о формализму и необразованости српског правништва, о непознавању страних језика и достигнућа у праву. Први значајнији политиколошки рад М. Нешића је „Отаџбина и лични и политички морал”, објављен у Београду 1911. године. На самом почетку рада Нешић пише: „Наша отаџбина, Србија, ова наша, крвљу скупом и прескупом плаћена кућица, стечена тек големим напорима и мукама, стиснута у уске државне границе, скљештена

међу две велике државе које јој подједнако не мисле добро – не може овако, као што је, ни живети ни мрети. Својим географским положајем она је тако рећи осуђена на бели хлеб, иако смо ради да нам отаџбина живи, нема другог спаса ни излаза, него да се искрено, својски и сложено ради на уједињењу српског племена. Зато сви наши државници и политичари, интелигенција наша, треба све своје напоре и тежње да сједине и упуте тим правцем. Јер овако поцепани и у оваквом данашњем положају, српско племе не може имати никакве будућности и никаква успеха као засебан, оделит народ” (Нешић 1911, 7).

То је његов рад у предвечерје балканских ратова. Милутин Нешић, као бивши секретар у Министарству иностраних послова Србије истиче огроман значај историјских сећања. По њему, први задатак је уједињење Србије и Црне Горе, јер би добили „физички четири пута већу снагу” него што је сад имају. „Србија је кристализациона тачка за цело Српство и треба да буде стожер свих уједињених српских земаља. Та јој је улога намењена и географским положајем и досадашњом историјском улогом њеном.” (Нешић 1911, 12). Срби и Црногорци су један народ, са заједничком историјом, но „Црна Гора и Србија опет су у завади, у љутој завади”.

Милутин Нешић је био противник радикала а симпатисао је Обреновићевце. Необично је ценио кнеза Михаила, а о Милошу Обреновићу пише: „Слава великоме Милошу Обреновићу, јуначном и мудрог вођи народном, који је из крви и згаришта умео да подигне палу Србију и да од турскога пашалука створи слободну државу српску” (Нешић 1911, 17).

Лични и политички морал морају бити повезани да би се остварили политички циљеви државе и друштва. „Праве љубави ка отаџбини може да буде само тамо, где има личног и политичког морала. Благо ономе народу, у коме се лични и политички морал наводи на завидној висини, а тешко држави, тешко народу, чија се права срозавају и где се не зна за лични и политички морал” (Нешић 1911, 23), подвлачи М. Нешић.

Милутин Нешић пише о изузетности значаја чиновништва за државу. Чиновништво је једини сталеж у Србији који може бити носилац напретка, јер су сви остали сталежи тек у зачетку. „Код нас је чиновник управо једини носилац просвете и напретка, јер ми немамо готово никаквих других самосталних редова интелигенције, која би могла накнадити оно што у чиновништву није добро” (Нешић

1911, 42). Сви који се школују, углавном јуре у чиновништво. За Србију је велики проблем партијско чиновништво, оно је узрок свег неморала. „Партијски чиновник опака је звер. Он је права штеточина. За оно што учини партији, он се стоструко наплати, не гледајући на несрећу, коју његов рад причињава земљи” (43). Велики део чиновништва у Србији је корумпиран, необразован, недовољно школован. Нешић истиче и поражавајуће податке у Србији од два и по милиона становника, где се годишње дешава 840 убистава и покушаја убистава, казнени заводи су препуни, немају се више где затварати осуђеници. Посебно је битна дипломатско-конзуларна служба, где треба „отворити четворо очију при избору људи, којима се тако важна и узвишена служба поверава”. Затим он истиче да „покрштени Чивоти и Швабе па и Цинцари потискују баш у овој струци српске синове са Косова и Метохије, Прилепа и Дебра”. Нешић наглашава значај Универзитета и Академије наука.

Интересантан је и Нешићев рад о јединству Срба и Хрвата. Нешић је сматрао да се неоспорно ради о једном народу, који има исто порекло, језик, културу, али врло битно различиту историју. „Нарочито ј верска пропаганда сметала искреном и братском споразуму, која је вазда полазила од нижих редова, од масе, од оних, који непосредно могу на масу утицати” (Нешић 1910, 7). Историјски гледано, Далмација је крај где се зачала идеја о српско-хрватском јединству. Словенство је била прва основа на којој се градило то јединство, друго је слична историја. „Поред препрека, које су ометале слогу и споразум међу Србима и Хрватима, једна од главних беше, као што већ и напред нагласисмо, верска разлика коју су наши заједнички непријатељи вешто искоришћавали” (9). Противници српско-хрватског споразума и добрих односа уводили су и етимолошке разлике, лингвистичке разлике, па чак и различито порекло. Тако да је испадало да ствари које би требале највише приближавати Србе и Хрвате, оне их највише удаљавају. „Поборници мисли о слози и споразуму нарочито су имали муке код браће Хрвата. Баш верска разлика била је јако средство у рукама противника, који, седећи у Бечу а под утицајем Рима, могао је да са успехом рови и сплеткари противу остварења мисли о српско-хрватском споразуму, а то тим пре и тим лакше, што Хрватска није слободна, није своја, те су чак о законима и наредбама војевали противу српско-хрватске заједнице и давали све нове хране и узроке гложењу између Хрвата и Срба” (12).

Покушај илирства са Људевитом Гајем, као једним заједничким историјским подухватом, није дао неке битне успехе у српско-хрватским односима. Касније је било разних других покушаја да се оствари што више српско-хрватски споразум. Милутин Нешић уочава више културних радника код Хрвата који су истицали неке елементе јединства. Срби нису долазили на простор Хрвата, аустријски цар Леополд I их је 1690. године позвао да устану против Турака, а касније је 40 хиљада српских породица прешло у Срем, Славонију, Бачку. „Кад су Турци завладали Балканским полуострвом и упали у Хабзбуршку монархију, ова је опустела на својој јужној граници и зато су Аустријанци радо позивали тамо Србе, уступајући им ту јужну покрајину с тим да је они обрађују и бране од Турака. Тако је постала позната војна граница, која је после учинила велике услуге Хабзбуршкој монархији” (Нешић 1910, 25). Сматра се да је тај спорни простор, докле се простире српско, а докле хрватско, уз верски фактор, основа раскола између Срба и Хрвата. После су били узалудни сви напори појединаца из културе, поготову књижевности, да се покаже блискост Срба и Хрвата. Уочава се позитиван пример бана Јелачића, као и књижевника Јована Сундечића, те се истиче и дело Милована Миловановића „Срби и Хрвати” у коме он подвлачи да су они један те исти народ. Такође су запажене и пророчке мисли Ватрослава Јагића „што је зло само од себе, може по околностих још горе изаћи. Велики се догађаји приправљају, о којих виси сретнија или још несретнија будућност нашега народа” (40). Јагић је ове мисли објавио у листу *Књижевник*.

Уједињење Срба и Хрвата пренело се и на различитости на културном пољу, поготову се дискутовало о разлици између ћирилице и латинице. Срби су се залагали за заједничку азбуку, а не две азбуке, један народ треба да има заједничку азбуку и писмо. „Хрватски су књижевници већ истакли потребу једне заједничке азбуке. Они су позвали на договор и српске књижевнике. Хрвати предлажу латиницу. Своје мишљење поткрепљују овим разлозима: 1. Ћирилице да одбаци своју хиљадугодишњу азбуку, јер су се и они одрекли ијекавштине, а увели екавштину. 2. Латиницом пишу најкултурнији народи просвећеног запада. 3. Ћирилица се оставља српско-хрватској католичкој цркви, која је прихваћа заједно са словенским језиком” (Нешић 1919, 3).

И латиница и ћирилица историјски воде исто порекло. Милутин Нешић истиче да се борба за српски језик завршила победом Вука

Караџића, „Правопис Вуков најсавршенији је од свију” – истиче Нешић и помиње дело Ђуре Даничића „Рат за српски језик” из 1847. године. Исто тако он помиње значај др Августинића, Лукијана Мушицког, Ивана Поповића и посебно славног филолога Јернеја Копитара. „Сад смо уједињени... Наш троимени народ мора почети прво трпљивошћу, широким погледима и узајамним попуштањем. Све препреке, што су нас делиле, уколико већ нису потпуно разбијене, треба их разбити и спалити на пламену заједничке народне свести” (Нешић 1919, 7) – истиче на крају расправе Милутин Нешић.

Нешић је написао и неколико брошура које се односе на битне детаље из српске историје, пре свега на односе са суседним народима. Тако је и врло битна његова студија „Срби и Бугари”. Односи Срба и Бугара кроз историју су били врло компликовани, и кретали се из једне крајности у другу. Отоманско ропство је делимично зближило Србе и Бугаре, али касније, поготову од Српско-турског рата 1876, Берлинског конгреса 1878, сукоба 1885, Балканског рата 1913. и Великог рата и сукоба са Бугарском 1915–1918, односи Срба и Бугара су се завршили непријатељством и обостраним страдањима. Кроз историју су постојале спорне територије, пре свега Македонија. М. Нешић не користи појам Јужна, него искључиво Стара Србија.

„Шта је *Стара Србија*, и које су њене границе? Строго узевши, Стара Србија није чисто ни географски, ни чисто административни, па ни чисто историјски појам. Стара историја српска не зна за *Стару Србију*. Она зна за Србију Немањину, Србију Душанову, Србију Лазареву и Србију Ђурђа Смедеревца. То се име први пут појавило на маџарском земљишту с крајем седамнаестог и почетком осамнаестог столећа међу Србима, који се тамо под патријархом Чарнојевићем доселише. Они о напуштеном завичају своме говорише као о старој својој отаџбини – *Старој Србији*” (Нешић 1919а, 20).

Нешић сматра да се појам подручја Старе Србије граничи од Нове Вароши, Прибоја, Пљеваља на северозападу, па до Тиквеша са градом Неготином и утока реке Струме, до јужних огранака Рилских планина. Појам Македоније као историјски од античких времена, више припада „прибрежју Јеџејског мора” да је град Солун постао савремена престоница Македоније, чак и у тим деловима има много словенског и српског народа. „То се зове Стара Србија... Сваки камен и свака стена, сваки манастир и свака црква, сваки град и свака развалина, свако брдо и долина, поток и река сплетени

су са српским успоменама. То је класична, света земља српска” (Нешић 1919а, 21).

Интересантно је да Милутин Нешић не гледа искључиво негативно на Српско-бугарски рат 1885. године. Већином су и српски историчари тај рат оценили као непотребан, пораз Србије, лични неуспех краља Милана Обреновића, почетак антагонизма између Срба и Бугара, мада је то почело још Санстефанским мировним уговором. Нешић сматра да је то била нека врста обавезе Србије још од Берлинског конгреса, и није сматрао да је тај рат искључиво војни и политички пораз Србије.

„Да би се правилно схватиле побуде, које су Србију морале нагнати на тај корак, послужићемо се за то овим сигурним доказима. Уједињење Источне Румелије с Бугарском имало је за сврху да битно промени односе снага између држава на Балканском Полуострву. Није за Србију било бесмислица говорити о равнотежи на Балкану, као год што за њу није била бесмислица говорити о одржању берлинског уговора у корист њену. Јест, то би била у ствари бесмислица, кад би се стајало пред чињеницом, да се берлински уговор мења у корист свију балканских народа. Али, кад се он једнострано и мења, и то у искључну корист само једнога од њих, па кад још уз то тај народ није српски народ, онда говорити о томе, може за цео свет бити бесмислица, али за Србе је то била и потреба и дужност. Па кад се берлински уговор мења не само у искључну корист Бугара, него још и на очигледну штету Србије, онда је била дужност за Србе, не само да говоре, него да свој говор и стварним радом потврде. Против самога акта уједињења два дела једнога истога народа Србија није могла ништа да каже. Али, ако с овога гледишта Србија није имала ништа да замери акту уједињења Бугарске и Источне Румелије, опет није могла бити равнодушна према тако наглој и изненадној промени у међусобном односу снага на Балкану” (Нешић 1919а, 48).

Пловдивски преврат у Бугарској подстакао је тај рат. Разлика између Срба и Бугара има много и то не само историјских, него и културних, а у сукобљавању нису у питању само спорне територије. Милутин Нешић сматра да је упитно и словенско порекло Бугара. Рат 1885. године се завршио без територијалних губитака за Србију, а бугарски народ „уједињен без жртава и без крви”. По Нешићу први велики српски државник је Немања, који је први створио српску државу.

Интересантна је и Нешићева брошура „Петровићи Његоши”, његова последња значајна студија са елементима научног али и публицистичког. Црна Гора има особену историју, али је по Нешићу увек била саставни део Српства. „Кад су Турци српске земље заузели и мислили да је већ време дошло вечитој пропасти Српства, онда се сво српско право у Црној Гори скупило и очувало памећу и мачем. У освојеним покрајинама падале су главе потлачених Срба, села је нестајало у пожару, рушили се градови. У тој крвавој трагедији црногорски соколи с кршнога црногорскога стења односили су победе над многобројним непријатељским колонама. Зато је владика Раде и рекао за Црну Гору: ‘Што се не хће у ланце везати, то се збјежа у ове планине.’ И заиста, кроз читав низ столећа народ се наш крепио, погледајући на последњу тврђаву своју, на јуначку браћу, која су непрекидно давала сведочанство, да самостално Српство није пропало, нити је косовска застава за српску победу икада била око коља завијена. Победе црногорског оружја задивиле су цео свет... ‘Диве вам се браћа ваша, диви вам се пјесма наша, диви вам се душман клет!’ Оне су и енглеском државнику Гледстону измамиле оне значајне ретке, познате под именом Апотеоза Црне Горе, а тако исто и чувеног енглеског песника Тенисона побудиле, те је опевао црногорско јунаштво у енглеском часопису Деветнаесто столеће. Свака и најмања држава храбро се држала против свог надмоћног непријатеља само неколико месеци, неколико година. Отпор Црне Горе протезао се на стотине година. Па зато је Бранко Радичевић и имао право кад је певао: Црна Гора поносито стење, круне српске ти драго камење...” (Нешић 1939, 7).

Нешић затим пише о постанку и историји Црне Горе, владици Данилу Петровићу и владицама Саву и Василију Петровићу, лажном цару Степану Малом, владици Петру I Петровићу, владици Петру II Петровићу, кнезу Данилу I Петровићу, краљу Николи I Петровићу. Српска и црногорска историја имају много сличности, али и врло битних разлика. Нешић њихову историју сматра саставним делом, а не посебним, укупне српске историје.

„Династија Петровића Његоша, која је од 1697. године, дакле, пуна два столећа, мудро и витешки водила Црну Гору путем славе и родољубља, успела је да од малобројних племенских горштака створи народ, а од малене Црне Горе поносити и слободну краљевину. После неумрле династије Немањића највише су задужили Српство славом увенчани Петровићи Његоши. Они су на своје широке груди

пригрлили све Србе, маштајући и непрестано снујући о њиховој великој будућности. Сви Петровићи Његоши, од кад се зна за њих, преко свега љубе славу. То је њихов живот” (Нешић 1939, 57).

У истом раду, на крају, има додатак „Наше дипломате”. Нешић истиче значај спољне политике и одабира кадрова, од чега зависи укупан успех државне политике. „Политика може бити добра и племенита, узвишена и по државу и народ корисна, кад су на челу њеном људи умне снаге, јаке интелигенције, ретких душевних и моралних особина” – пише Нешић.

Вредна пажње је и његова расправа „Радикали у Србији од 1881–1912. године”, објављена 1920. године. Милутин Нешић сматра да спољна политика и државна управа у Србији иде у суноврат од смрти кнеза Михаила. А да радикали од оснивања 1881. године играју нејасну улогу у српском друштву. „Партијска борба највеће је зло почела да чини од онога дана, када је у Србији радикализам почео да се развија и када је радикализам преузео државну управу” (Нешић 1920, 6). Нешић анализира период деловања радикала у Србији до 1912. године. Сматра да они воде лошу политику по српски народ, и спољну и унутрашњу, те да су они једно јавно, а сасвим друго приватно. Тако он анализира српско-бугарски рат 1885, Ивандањски атентат и бекство Николе Пашића у Бугарску, који оставља другове на цедилу. Двоструки морал, корумпираност, нарочито истичући Милована Миловановића. „Радикали су проповедали слободу збора и говора, а на први збор, на који су према уставу њихови политички противници били дошли, осули су камење и цигленице. Радикали су проповедали личну и имовну безбедност, а јавно су и отворено, на сред улице српске престонице, у пола бела дана, кољем и камењем премлаћивали мирне српске грађане; радикали су проповедали светињу у независности судова, а на ту су светињу дигли своју убилачку руку... радикали су у судове унели политику” (8).

Нешићева студија „Кнез Михаило” из 1920. године представља његову приврженост династији Обреновић. Нешић сматра да је Милош васкрсао српски народ. „Србија под Обреновићима тражила је једнако и непрекидно, да оствари своје право, али путем смотрене политике, која је у стању, да наше животне интересе измири с интересима Европе” (Нешић 1920а, 12). Кнез Михаило је за Нешића пример вођења добре спољне и унутрашње политике за Србију. Посебно подвлачи савез са Бугарском и Букурештански уговор 1867. године. „Кнез Михаило дошао је други пут на престо после смрти

оца свога, кнеза Милоша, 14. септембра 1860. године. Тек тада је он својом сигурном и смелом руком сасекао онај израст неуставног устава на телу Србије. Та операција извршена је хладно, промишљено и без потреса по земљу. Уместо турског устава, дошла су сасвим друга законска наређења, која је донела Народна скупштина а кнез санкционисао. Она су имала силу уставног наређења. И онда је Србија дахнула душом” (18), пише Нешић о кнезу Михаилу.

Милутин Нешић је написао и две правно-политиколошке расправе. Једна је о Живојину Перићу, човеку који је српско право покушао да приближи Западној Европи, посебно Француској. Нешић стручно анализира неке његове правне радове, „Госп. Живојин М. Перић, који је указом од 31. маја 1898. године постављен за ванредног професора Грађанског судског поступка и Међународног приватног права на нашој Великој школи” (Нешић 1905а, 7). „Важно ја да на универзитет долазе стручни људи”, пише Нешић.

Његова студија „Три правна великана Бодри, Бард и Вајс” говори о томе да правда, способност и поштење величају државе и народе. „Француски правни великани: Бодри, Бард и Вајс утврдили су својим писмима, да се у Србији са врло мало знања, а више умешности, долази до високих положаја и великих плата – а те је јамачно због тога, што у њој нема карактера (...) нема га ни горе, у интелигенцији, па ни доле у маси (...) Само у Србији наћи ћете људе способне за све (...) А срећа једнога народа зависи у многоме и од тога, колико он врлина и морала у себи има” (Нешић 1909, 193).

Из овога се може видети и с колико се тешкоћа развијају институције у Србији, посебно правни систем, где се нормативно и стварно врло тешко усаглашавају.

О Милутину Нешићу се у научној јавности јако мало зна, о њему до сада није написан ниједан стручни и тематски рад.

РЕФЕРЕНЦЕ

Нешић, Милутин. 1905. *О српском правништву*. Београд: Државна штампарија Краљевине Србије.

Нешић, Милутин. 1905а. *Живојин Перић као правни писац*. Београд: Електрична штампарија С. Хоровица.

- Нешић, Милутин. 1909. *Три правна великана – Бодри – Бард – Вајс*. Београд: Штампарија «Бранко Радичевић» и Гавр. Давидовића и Комп.
- Нешић, Милутин. 1910. *О јединству Срба и Хрвата, историјско-политичка расправа*. Београд: Бранко Радичевић.
- Нешић, Милутин. 1911. *Отаџбина и лични и политички морал*. Београд: Штампарија Бранко Радичевић.
- Нешић, Милутин. 1919. *Двострука азбука*. Нови Сад: Д. Д. Натошевић.
- Нешић, Милутин. 1919а. *Срби и Бугари, историјско-политичка расправа*. Нови Сад: Д. Д. Натошевић.
- Нешић, Милутин. 1920. *Радикали у Србији од 1881 – 1912. године*. Нови Сад: Штампарија браће Грујић и прометног Д. Д.
- Нешић, Милутин. 1920а. *Кнез Михаило*. Нови Сад: Хипнос.
- Нешић, Милутин. 1939. *Петровићи Његоши*. Нови Сад: Штампарија Јовановић и Богданов.

Branko Nadoveza*

Institute for Recent History of Serbia, Belgrade

THE POLITICAL AND SOCIAL THOUGHT OF MILUTIN NEŠIĆ

Resume

Milutin Nešić left many brochures, studies and articles in political science, often on the border between journalism and science. He wrote about classical political topics, political systems, and government. Then he wrote about the character of the new Yugoslav state after the Great War, Serbian-Croatian, Serbian-Bulgarian and Serbian-Montenegrin relations. He was a supporter of the Obrenović dynasty, he especially appreciated Prince Miloš and Prince Mihailo. He was an opponent of radicals. He believed that everything positive and useful from the West must be brought into the Serbian spirit, without jeopardizing the Serbian personality. He observes that the Serbian state was difficult to create but also difficult to build, corruption and immorality are the most dangerous among Serbian politicians.

Keywords: Milutin Nešić, Serbia, Bulgaria, Croats, Knez Mihailo, Živojin Perić, law, Serbian radicals, politics

---

* Email address: nadoveza.branko@gmail.com; ORCID: 0009-0009-1118-8268.

* Овај рад је примљен 30. марта 2024. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 8. маја 2024. године.